

этого кокона и тогда исследование Универсума благодаря скрупулезному изучению человеческого мира со всеми его проекциями, приоткрывают доступ к «Картам Сознания» (это выражение следует отличать от широко используемого в современном менеджменте словосочетания «mind map»). Понятно, что выражения «*кокон интегрального сознания*», равно как и «*Карты Сознания*» пока следует рассматривать исключительно как метафоры, осмысление которых может вывести на новый уровень понимания функционирования онто-гносеологической пары *мир-человек*.

Таким образом, аккуратное расширение традиционных терминологических окружений исследуемых понятий может оказаться эффективным гносеологическим инструментом, позволяющим, если воспользоваться терминологией Крымского и Кузнецова, актуализировать «нулевые миры», расширяя границы Универсума.

1. Борн М. *Моя жизнь и взгляды*. / М. Борн. – М. : «Прогресс», 1973. –160 с.
2. Крымский С.Б., Кузнецов В.И. *Мировоззренческие категории в современном естествознании*. / С. Б. Крымский, В. И. Кузнецов. – К.: «Наукова думка», 1983. – С. 59-83, 94-121, 130-153, 184-186.
3. *Новая философская энциклопедия: в 4 т.* / Ин-т философии РАН. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iph.ras.ru/enc.htm>

Сергій Возняк, Олена Сичевська-Возняк
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

ЛЮДИНА ТА ЇЇ СВІТ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРНОЇ ПАРАДИГМИ ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Проблеми філософського осмислення феномену людини та її культури становили один із перших предметів власне філософського пізнання, виокремлюючись із загального шару світоглядно-сенсожиттєвих питань, формуючи свій підхід до цього роду питань – *гуманітарний*, котрий уже наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. постав як антитеза природничонауковій (природничій) парадигмі пізнання. Власне, саме тоді у своїх працях П. Ріккерт, В. Віндельбанд, В. Дільтей, М. Вебер, Г. Зіммель та ін. розвинули науковий підхід, який уже в наш час отримав назву “гуманітарний” і який виступив альтернативою природничому. За всіх інших, добре відомих обставин, ця нова парадигма означала нове розуміння пізнання, **людини**, її

світу, існування взагалі. Гуманітарне наукове пізнання виявилось таким, яке відповідає основним вимогам ще античного наукового ідеалу, для нього характерними є опозиція негуманітарним явищам (природничій науці, першій природі, технічній культурі, технократизму тощо), рефлексивність, “розуміючий” характер (як писав М. Бахтін: “Спочатку зрозуміти, потім вивчати”), розуміння об’єкта пізнання як тексту, що має певну “життєвість”, “активність” щодо свого суб’єкта, множинність поглядів на один і той же матеріал, багатоманітність інтерпретацій текстів і фактів, представлених у культурі, унесення нового сенсу в певну сферу культури або галузь діяльності, породження нового культурного процесу та нового його суб’єкта – нового типу людини – гуманітарія.

Культурологія й постала як *методологія гуманітарного пізнання*, котра сьогодні ще й змушена брати на себе низку світоглядних функцій філософії через свою принципову неідеологічність. У цьому аспекті роль філософії культури (culturphilosophy) як світоглядно-теоретичного ядра культурологічних наук виглядає напрочуд вагомим. Питання онтології культури постають, власне, як питання *онтології людського буття* (чи не тавтологія?), як питання про сенс світу людини як суб’єкта власного перетворення та культуротворення взагалі. Одним із центральних у цьому зв’язку постає питання про природу культурного буття. Як існує культура, де саме міститься вся багатоманітна скарбниця її форм, проявів, укарбовані в ній почуття, думки, образи, переживання? Питання онтології культурних форм неминуче виводять на метафізичну проблематику – не у плані метафізики як методу та способу пізнання, а, власне, в античному розумінні цього терміна – як такого, що позначає проблематику трансцендентного, позачасового й позапросторового буття. І справді – проблема буття культурного Космосу – це проблема природи та сутності ідеального як феномену. Так само як і проблема відношення “людина – світ” у філософській культурології постає як проблема рефлексії світу культурних визначень і смислів.¹ Крізь призму філософського розгляду цієї проблеми можливо окреслити чи хоча б намітити контури *Метафізики культурного буття*.

Якщо культура є способом людського буття, то її реальність неподільна з реальністю існування людської творчо-перетворюючої діяльності. Діяльність ця є формотворенням, формообміном. Культура у своїй визначеності постає як *духовна реальність*, яка становить сутність людського

---

¹ Як сутність людини не зводиться до її соціально-рольової функції, так і сутність культурного космосу не може бути редукована до його зовнішньо-наявних проявів – хоч це й були б шедеври мистецтва, народної творчості, геніальні ідеї чи наукові технології.

особистісного становлення та самовизначення, самоусвідомлення тощо. Поза цим розглядом, як нам видається, будь-які спроби аналізу культури не просто як феномену, але як *світу людського буття* – неспроможні¹. Світ культурних визначень – це світ гранично-сутнісних самовизначень людини, *ціннісно-смісловий Універсум* людського буття в його максимальних проявах, світ людської орієнтації в абсолютних координатах буття. На брудному скривавленому ґрунті соціальної та політичної історії зростають троянди Істини, Добра, Краси, Свободи, Віри, Любові. Це і є *справжні визначення людського існування*, котрі хоч якось виправдовують наше життя на фоні Всесвіту.

Культура завжди *духовна*. Будь-яка матеріальна субстанція культурного світу є лише “матеріалом”, у якому втілюється духовний задум. Матеріальне й духовне в культурному світі завжди переплетене, у ньому матеріальне покликане являти й “оформляти” людську культурно-традиційно визначену доцільність, буквально – утілювати її в реальності. Духовне ж постає як внутрішній зміст предметного культурного світу, як та цілком суспільно визначена належність предмета, що репрезентована крізь відповідну систему знаків, символів, асоціацій, змістовних “координат” і детермінантів, які дають змогу людині орієнтуватися у своєму світі. І не лише це. У культурному відношенні людина не лише усвідомлює та переосмислює світ, вона онтологічно творить свій світ – світ власного культурного буття, де предмети постають не стільки як речі, скільки як цінності та смисли, які складають собою світ ціннісно-сміислової орієнтації – феномен культурного буття. У міру становлення людської творчості й “окультурення довкілля” людина перетворює природне середовище на предметне поле культури: так, поява аграрного виробництва означала перетворення середовища людської общини на економічний простір садиби, поля, пасовища, промислу. Виникає поняття Батьківщини, “рідної землі”, як святого довкілля власне людського буття. Ще більше ці процеси зачепили світ часово-просторової орієнтації суспільної людини, детермінуючи його за способом життя та забарвлюючи етнічним ставленням до буття як такого. Так культурна активність спричинила саму появу *духовно-ціннісного шару буття*, який для людини постає як цілком зрима й відчутна реальність її світоорієнтації. Власне, це й відбилося в знаменитому “Спочатку було Слово”. Культура постає як тип соціальної пам’яті й спосіб власне людського

---

¹ Про це детальніше див. : Возняк С. С. Діяльність у вимірах культури : проблема формоутворення : монографія / С. С. Возняк. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 200 с.

буття, як спосіб долання конечності людського буття через творчість власної історії в її духовних координатах.

Віктор Брезинський

Ужгородський національний університет, м. Ужгород

ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕОРІЯ СВІДОМОСТІ ТА ПОВЕРНЕННЯ ЛЮДИНИ В ПРИРОДУ

Свідомість, - яка є гордістю і головним болем людини, - не є результатом миттєвого акту творіння чи єдиною цілісною субстанцією. Корені людської свідомості знаходяться у різних формах свідомості тварин і сьогодні нема жодних наукових підстав вважати, що свідомість – це унікальна людська властивість. Поява людини не означала появи свідомості. Людина – це тільки (на даний час) вища точка довгої історії еволюції свідомості, до появи якої природа йшла різними шляхами та через різні форми. Виникнення свідомості – важливий етап еволюції, необхідний вищим організмам для пристосування до середовища.

Об'єктивне вивчення живої природи, психіки вищих тварин і людського мозку мало своїм суттєвим наслідком у ХХ ст. стирання межі між мозком та свідомістю, між тілом та душею. Свідомість втрачає свою містичну природу і вивчається як об'єкт серед інших об'єктів: з унікальними, але природними рисами. Суб'єктивний досвід людини редукується цілком до мозку, оскільки свідомість сутнісно пов'язана з нейронними функціями і не може бути пояснена та існувати окремо від них чи функціонально подібних їм носіїв. Як життя складається і постає з неживих елементів, так само свідомість складається з не свідомих елементів – нейронів мозку. Жоден нейрон сам по собі не є свідомим чи свідомістю, але їх мережа та ієрархія є достатніми для еволюції і появи свідомості.

З точки зору «обчислювальної теорії свідомості» всі ментальні процеси – це обчислення; сам мозок – це обчислювальна «input-output система», яка підкоряється тим самим законам, що й всі інші обчислювальні системи. Відтак, обчислення передуює як фізичній появі перших комп'ютерів, так і їх ідеї. Комп'ютер це будь-яка фізична система, чиї стани виводяться із попередніх станів і ними причинно визначаються, тобто, чиї outputs є функцією від inputs.

Свідомість – це система множини станів, що обробляє інформацію, а мислення – тип обчислення, яке здійснюється відносно цієї інформації